

УДК 821.161.2.09(092)"18/19":94(477.83)

ДРАГАН Володимир – аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (zosh3_borislav@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7423-4473>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.42.164554>

НАСЛІДКИ РОЗВИТКУ НАФТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ БОРИСЛАВА У КАНВІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ СТЕФАНА КОВАЛІВА

***Анотація.** У статті, на основі творчої спадщини С. Коваліва охарактеризовано ключові проблеми та наслідки для місцевого населення під час розвитку нафтової промисловості у Бориславі в період другої половини XIX – початку XX ст. У ході проведеного дослідження визначено, що С. Ковалів у своїй творчості чимало уваги приділяв висвітленню найбільш актуальних і болючих проблем у ході розвитку нафтово-озокеритної промисловості у Бориславі. Також акцентовано, що творча спадщина С. Коваліва про нафтову промисловість Борислава багата передовсім на живі спостереження і яскраві описи. Такий підхід, зі свого боку, дає можливість глибоко пізнати ті проблеми життя і побуту населення у розпалі нафтового буму у Бориславі в час життя і творчої активності бориславського письменника.*

***Ключові слова:** Стефан Ковалів, творча спадщина, Борислав, нафтова промисловість, життя, побут, робітники.*

Постановка проблеми. Стефан Ковалів (1848–1920) у свій час був відомою і шанованою людиною в Бориславі. І це не дивно, адже його ім'я посідає вагоме місце серед українських письменників того часу. За своє життя він немало вклав у розвиток тогочасного культурно-освітнього та громадсько-політичного життя краю. Визначальним є те, що у своїх різножанрових творах С. Ковалів полишив чимало відомостей про початки становлення і розвитку нафтово-озокеритної промисловості у Бо-

риславі, де окреслив найболючіші проблеми життя й побуту тогочасного місцевого населення. У контексті зазначимо, що така зацікавленість С. Коваліва проблемами розвитку нафтової промисловості у рідному краї була зумовлена палким відгуком на Франкову відозву зображати ті важкі нужди соціально-економічного життя населення, його гіркий побут, гніт, постійні страждання і нескінченну кривду. Зі свого боку, саме І. Франко допомагав видати леву частину праць С. Коваліва про Борислав, а згодом за активну творчу діяльність у цьому напрямі прозвав його «співцем Галицької Каліфорнії».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні уже нагромадилася низка праць, у яких дослідники прямо чи опосередковано торкаються порушеної нами проблеми. З огляду на це хочемо звернути увагу на передмови В. Лесина до видання «Степан Ковалів. Вибрані оповідання» (1952) й В. Лесина та С. Дегтяра до книги «Стефан Ковалів. Твори» (1958), у яких автори зосереджують увагу на творчих зацікавленнях галицького письменника [14; 15]. В часі незалежності України, з нагоди 150-річчя від дня народження С. Коваліва, (1998) побачила світ книга Р. Горака «Стефан Ковалів», котра уміщує в собі чимало інформації про життя і діяльність письменника, зокрема, у книзі акцентується на бориславській проблематиці у його творчості [4]. Значної уваги заслуговує монографія О. Колінько «Стефан Ковалів. Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація)», що побачила світ у 2002 р. У ній також представлено окремі аспекти досліджуваної нами проблеми [13]. У 2006 р. вийшла монографія В. Гетьмана «Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва», де у контексті уміщено рефлексії щодо місця нафтового Борислава у поглядах С. Коваліва [1]. Окрім цього, упродовж останніх років вийшли друком кілька видань з недрукованої спадщини С. Коваліва. Тут уміщені художні твори, статті, нариси, казки, щоденник, листування письменника тощо, зміст яких дає можливість дослідникам глибше пізнати специфіку висвітлення Ковалівим актуальних і болючих проблем у період активності розвитку нафтово-озокеритної промисловості у Бориславі. [7; 8]. Останнім часом чимало дослідників (М. Шалата [19], С. Гірняк [2; 3], О. Микулич [16] та інші) при аналізі різнобічної

діяльності С. Коваліва зверталися до його малої прози, де присутня тема життя і побуту населення у час розвитку нафтово-озокеритної промисловості в Бориславі (остання чверть XIX – початок XX ст.).

Мета статті. На основі творчої спадщини С. Коваліва про Борислав, прослідкувати ті болючі проблеми життя і побуту місцевого населення, з якими воно стикалося в часі бурхливого розвитку нафтово-озокеритної промисловості у місті наприкінці XIX – на початку XX ст.

Активно цікавитися історією рідного краю, а саме Борислава та його околиць, С. Ковалів почав, очевидно, від того часу, коли 27 січня 1879 р. Дрогобицька окружна шкільна Рада призначила його тимчасовим керівником чотирирічної бориславської школи. Саме у цей час Борислав перетворювався на великий нафтопромисел, який своїм власникам давав мільйонні доходи. Проте такий процес мав за собою низку недоліків: масове розорення селянських господарств, що призводило до повного зuboжіння місцевого населення. Уже в час активної різнобічної діяльності С. Коваліва Борислав поетапно перетворювався на один із найбільших у Європі нафтопромислових центрів.

Працюючи в Бориславі, С. Ковалів має змогу бути прямим очевидцем негативних явищ, породжених так званим нафтовим бумом у Бориславі: перетворення місцевих селян на бідних робітників-ріпників, втратою ними елементарних ресурсів чи матеріальних засобів до існування, породженням масового пияцтва, жебрацтва, еміграції та найболючішою проблемою – масовістю летальних випадків через нехтуванням елементарних правил щодо техніки безпеки на нафтових фабриках, через знущання роботодавців над робітниками тощо.

Усе тут побачене (злиденне життя, постійні страждання, бідність, юридична незахищеність населення) не могло обійти боком свідомість С. Коваліва, про що він одразу почав писати. Зокрема, про те, що спонукало його до цього, С. Ковалів каже: «Хто не бачив власними очима Борислава, не прожив у ньому кільканадцять літ, не стежив зорким оком, що захланність людська і егоїзм можуть зділати, як там жидова зуміла вихіснувати конституційні закони в свою користь і всіх тих, що не порозумі-

лися в сій конституції, замінила на рабів-каторжників: тому всякі описи не дадуть докладного поняття про сю галицьку Содому. Народ із різних кінців світа: збігці з в'язниць, дезертири військові з заграниці, розуміється європейського племені – без імени, без усякої особистої свободи, знайшли тут приют, зістали нині панами, володіють мов удільні князі, а тисячі білих рабів б'є чолом перед кумиром, об'юченим золотом. Страшне теє золото, страшне теє срібло! Ті атласові бекеші, ті шовки стоять потоки поту людзкого... Борислав! Де вже той Борислав нині незнаний, в яким закутку світа?» [17, 100; 18, 68].

Аналогічними думками С. Ковалів ділиться у своїх листах до О. Маковея, зокрема, 27 лютого 1899 р., акцентує: «...Знаю тільки, що від того часу, як мене перенесли насилу протів моєї волі з учителя та управителя до тої Содоми, так в два літа пізніше я став писати... Що раз було напечатано о се я не суети вся, бо все щось пхалося нового: місцеві відносини, собори ще з європейських і азиатицких каналів морального життя дразнили мене, кололи...» [I, 1–2]. В наступному ж листі уже від 2 лютого 1990 р., написаного, як і попередні, у Бориславі, подаючи свою біографію О. Маковею, С. Ковалів стверджує, що коли його: «...перенесли до Борислава в р. 1879... Ту побачив дива, яких до сей пори не лучалося мені видіти; стрічався з ріжнородними заграничними людьми з Америки, навіть Аустралії, бачив нужду, деморалізацію нашого бідного беззахитного народа і кричати не міг: “За що б'єш? Йой-йой за що б'єш?”, – тож і почав писати і того мене тихомирило» [II, 4].

Однією із найбільш знакових у плані характеристики розвитку нафтово-озокеритної промисловості у Бориславі останньої чверті ХІХ – початку ХХ ст., є стаття С. Коваліва «Продукція нафти (скального олію) в Бориславі», яка була надрукована у «Літературно-науковому віснику» за 1903 р. [17, 100–113; 18, 68–70]. До написання і публікації цієї статті, як видно із примітки, С. Коваліва закликав І. Франко: «Отсей інтересний ескіз, написаний нашим звісним письменником на мою просьбу, подає нарис розвою нафтової продукції в Бориславі на підставі почасті довголітної обсервації автора, а почасті на підставі зібраних ним на місці устних переказів місцевих людей. Ів. Фр.» [17, 100; 18, 68].

Як зауважив І. Франко, стаття дійсно цікава, має історико-краєзнавчий характер, уміщує в собі чимало нарисів із життя та побуту бориславчан у час останньої чверті XIX ст. Уже на самому початку С. Ковалів торкається проблеми вкрай важкого життя місцевого населення, акцентує на злиднях, каторжній роботі, малому забезпеченні, еміграції у пошуках кращої долі тощо. Наведемо кілька фраз С. Коваліва з приводу вищесказаного: «...Маленьке підгірське сільце, з мирними і osvobodженими з тяжкої неволі жителями, змінилося протягом двадцять п'ятьох літ у вели канське зборище шинкарів, гендлярів і обманців! Хитростю і насильством видерли хліборобові прадідну його землю і його живцем поховали, як скотину під лісом... <...> Поглянеш з гори "Городище" на сей невеликий шмат землі, окритий низькими домиками, численними топільнями воску, сотками горбків, взнесених із викопаної землі; прислухаєшся тому постійному клеко-тові, пискови друків, машин – здригнешся, мороз по тілі прошибне: земляця тая, кров'ю і потом руского хлібороба стільки разів скроплювана, сталася для нього гробом, а заробкевичови принесла міліони» [18, 68].

Щодо сказаного, С. Ковалів пробує вказати на причину такого стану речей: «...До того довела не лиш сама хитрість чужих, але також темнота і недбальство наших людей...» [18, 69]. За його словами: «Християин тут, знищений морально і матеріально, гарує днем-ночию, наповняє кишені спекулянтів золотом, слухає зневаги на свою святу віру і жиє, ах! жиє!...» [18, 69]. Цими словами, С. Ковалів намагається достукатися до простих людей, стверджуючи, що не потрібно, склавши руки, потерпати від тих бід, які на них наклалися, а необхідно з цим явищем якось боротися, заступатися за себе, оскільки не буде жодного поліпшення їх долі без особистого на те втручання.

У малій прозі С. Ковалів торкався і наслідків зухвало-го ставлення роботодавців до робітників на нафтових фабриках в Бориславі. Зокрема, акцентує, що більшість працівників, не витримуючи знущань, втікали із рідного краю з метою пошуку кращої долі. Наприклад, в оповіданні «Хто винен?» (написане приблизно при кінці 1910 р.), пише: «І діждалися удовицькі голодомори гаразду, діждалися обрадовоної: кругом Чудович стали

рости фабрики з високими коминами, машини, локомотиви, гарні з паровими молотами, вертничі вежі, на кільканадцятьсот-морговім пасовиську й громадським лісі закурилося вонючими димами, загуділо, заклекотіло, свист, рев, постійне землетрясенє, словом, немов усі дияволи з пекла переселилися на чудовицькі поля. Тисячі прибуднів сується днем і ніччю, бігають вертяться, як у своїй рідній хаті, а своїм на своїм ніякого діла, ні старим, ні молодим, годі навіть на прісну паляничку заробити. Що робити? Треба щось конечно ділати, треба рушатися, бо голод і холод не жартують, а проганяють геть із хати!... » [11, 629].

Із вище поданих слів помітно, що попри стрімкий розвиток нафтової промисловості в краї, місцеве населення так і не мало із цього жодної користі, адже нелегкі умови роботи не давали можливості заробити хоча б ті статки, за які можна було б прогудувати родину. Підтвердженням важкого тогочасного становища місцевого населення є такі слова із згаданого оповідання: «[Василь Бідун – В. Д.] ... Се той самий, що ходив сорок літ по всіх фабриках у Дрогобицькім повіті й ні на германець солі, ні на скрутелик тютюну не заробив.

Нужденний був, сухоребрый, ходячий кістяк, правдивий привид галицької смерті, нікому не пожадобився, хіба в Чудовичах косив, молотив, різав січку всім опікунам і відробляв за них пильно всі шарварки “видзялові”. На шістдесятім році життя заставив Мардохеєві Пордесові свою хату й дві прилуди на “шифкарту” [проїзний квиток на пароплав – В. Д.] і став ладитися в далеку дорогу – в Америку. В день від’їзду купив собі за шість корон європейську чи галицьку культуру [одежу – В. Д.], себто чорні панські штани, блузу і камізельку з якоїсь барханової сиров’ятини [недороге полотно на сорочку – В. Д.], старий плюшевий капелюх одержав даром від Пордесового больфера, і в усе те вирядився та в неділю по богослуженю поклонився перед церквою всьому удовицькому народові на всі чотири сторони світу і сказав:

– Уся громадонько рідна – прощай! А коли обидив, не пам’ятай! Я йду в далеку дорогу шукати за сажнем замлі, за чотирма дошками, далеко за море...

Так сказав Василь Бідун і ще раз поклонився перед удо-вицьким хрещеним народом...» [11, 630].

Процитовані слова автора оповідання, засвідчують, що доля шукачів кращої долі була здебільшого передбачувана ними самими – це смерть. І це не дивно, адже тогочасні бідні верстви населення, перебуваючи у постійних злиднях через неправдивий соціальний порядок, фактично були приречені на загибель, вимирання, – і якщо цього не сталося на своїй землі, то, можливо, могло статися чи в Америці, або в Канаді чи будь де.

Проте було й таке, що декому могло пощастити. За подальшим змістом оповідання видно, що герой оповідання не помер на чужині, знайшов за океаном професію двірника, великих статків не заробив, проте через два роки спромігся надіслати дружині п'ятсот корон і три проїзні квитки на пароплав для своїх синів, щоб і ті змогли знайти кращу долю. Його сини: Григорій, Іван і Петро попрощавшись на Святий вечір із рідною землею, помешканням, матір'ю вирушили в дорогу по стопах батька [11, 631]. Проте і вони не знайшли солідного заробітку. Невдовзі надіслали матері аж десять доларів, які, за словами автора оповідання, «чудом-дивом» дійшли до адресата, а також приклали листа, де написали про свої буденні доробки: «Ми тепер у місті “Сам Іван-в-ситі”, гаруємо під землею всі три, тяженько гаруємо. Татуньо наші уже тепер вулиці не замітають, вони тепер “бас” [бос, керівник – В. Д.]: дивляться, як другі замітають. Під землею наша робота гіренька, і по кожній шахті відкашлюємо ціле полудне таким чорним, що смола-смоленна...» [11, 632].

Ще однією проблемою бориславського суспільства, яка виникла через активний розвиток нафтової промисловості у місті, стало масове пияцтво з-поміж чоловічої статі населення. З приводу цього С. Ковалів зазначає, що таким способом чоловіче сільське населення притуплювало свій моральний і фізичний біль, адже доводилося працювати і вдень, і вночі, а заробітки були не то що мізерними, а практично ніякими. Стимулювали до пияцтва селяни і роботодавці, які постійно збільшували норму виробітку, обіцяючи натомість підвищення заробітку. З огляду на це працювати ставало дедалі важче і важче, а тому, щоб витримувати навантаження, селяни здебільшого «тішили» себе спирт-

ними напоями. Таке явище, часто супроводжувалися необережним поведінням без дотримання і так неіснуючих правил безпеки і здебільшого закінчувалися неоправданими летальними випадками. Ось як це явище письменник змальовує у змісті оповідання «З грамоти пропащих»: «... – Черпай, бойку, воду, черпай, буде горівка, помпуй, бойку, воду борше, помпуй, буде горівка, корбою борше, корбою, буде горівка – верещали касіри [наглядачі за роботою найманців – В. Д.], щоби показати свому принципалови [великому посадовцю – В. Д.] Сусови, які то вони ему вірненькі, запопадливі і трудящі» [5, 12]. Та незважаючи на важку фізичну втому і знуцання, «хлопи» все ж таки сумлінно продовжували виконувати роботу: « – Бодяй тя так в кишках різала тота горівка, як мене ріже посторонок або ручка від корби по руках, як ріже мене з напруження тяжкого в крижах [спині – В. Д.], у в'язах [шийних м'язах – В. Д.], – думали собі хлопи і черпали, і помпували, і тягнули воду дальше, не показували, що бояться нужди світової, каліфорнійського пекла...» [5, 13].

Та найбільшою, уже згадуваною вище, трагедією для сільських сімей, С. Ковалів вважав часті смерті чоловіків на бориславському нафтопромислі, що прирікало овдовілих жінок на ще більш важку працю, щоб прогодувати напівосиротілих дітей. Такі приклади летальних випадків на нафтопромислах описані у низці оповідань С. Коваліва, як наприклад: «Дезертир» [10, 161–170], «Дрогобицький Найда» [10, 388–399], «Ройтів шиб» [10, 97–103] та ін.

Про болючу реакцію С. Коваліва і його товариша І. Франка на летальні випадки, які траплялися в Бориславі, згадує і син С. Коваліва, Юліан, який у своїх спогадах розповідає, що батько із І. Франком підтримував дружні відносини упродовж усього життя: І. Франко часто бував у його домі, чимало часу проводив з ним у розмовах про бориславських робітників, разом обговорювали проблеми життя в краї, обмінювалися думками щодо літературних питань тощо [12, 23]. У спогадах Ю. Ковалів пригадав про один приїзд І. Франка до них у гості. І коли мати якраз хотіла накрити обідній стіл, гість, дізнавшись від батька, що робітники спустилися у яму підприємця М. Криська, щоб витягнути чотирьох мертвих робітників, відмовився від обіду і зразу ж пі-

шов із батьком на місце трагедії. За словами Ю. Коваліва, І. Франко із його батьком повернулися додому аж увечері. Сам же І. Франко був схвилюваний через побачене, а тому постійно ходив по хаті повторюючи: «Як це так безкарно можна людей убивати?» [12, 23–24].

Назагал хочемо акцентувати на тому, що твори С. Коваліва про Борислав є оповідними за характером, а за викладом художнього матеріалу подібні до нарисів чи до ескізних за найбільш конкретно-розючих фактів, за якими особисто спостерігав письменник у «Галицькій Каліфорнії». Окрім проаналізованих вище, тема розвитку нафтово-озокеритної промисловості у Бориславі прослідковується й у інших оповіданнях і статтях С. Коваліва: «Добрий заробок» [10, 37–76], «Здрячі» [10, 148–161], «Дезертир» [10, 161–171], «Чічі» [10, 171–185], «Котюзі по заслугі» [10, 185–198], «Наслідки непорядності» [10, 256–266], «Безконечний швіндель» [10, 375–388], «Пригісник з Борислава» [10, 476–515], «Суета про насущний» [10, 538–570], «Сорокаті штани» [10, 618–628], «На Дрімайловім пустирищу» [10, 649–683], «Андрій Кременяк» [9], «Образки з Галицької Каліфорнії» [6] та низка інших. Загалом, темою розвитку нафтової промисловості Борислава проникнуті близько тридцяти різножанрових творів С. Коваліва. Вони об'єднані між собою спільною темою, яку розкривають з різних боків, а це, зі свого боку, створює широкий діапазон зображуваного.

Твори С. Коваліва про Борислав, єднають зміст і мотиви, що у сукупності відображають трагедію людської особистості в тогочасному суспільстві, показують причини і наслідки цих проблем тощо. Фактично у кожному творі бориславського циклу С. Ковалів торкається проблеми жадоби до збагачення, яка призводить до морального звиродіння багатих верст тогочасного бориславського суспільства [див.: 13, 60].

Висновки. Аналіз змісту окремо вибраних нами статей і оповідань С. Коваліва дає усі підстави стверджувати, що їх автор був прямим очевидцем того, про що писав. Із їх змісту стає очевидним, що С. Ковалів не лише намагався окреслити проблеми життя і побуту «Галицької Каліфорнії» в період розвитку нафтово-озокеритної промисловості, а й ділився особистими

думками і порадами, адресуючи їх місцевому населенню, щоб бодай би чимось допомогти йому, аби позбутися такої важкої, злиденної долі, подолати матеріальну скруту тощо. Окреслені нами сюжети – це лише спроба показати ті питання, які були предметом пильної уваги бориславського письменника в період останньої чверті XIX – початку XX ст., на які він звертав увагу та виокремлював у своїх працях.

Перспективним для подальшого дослідження є глибше, усестороннє вивчення усього згаданого вище доробку С. Коваліва з проблеми розвитку нафтово-озокеритної промисловості в Бориславі. Це дасть змогу, на прикладі Борислава, окреслити й інші проблеми, які сформувалися у галицькому суспільстві останньої чверті XIX – початку XX ст.

Джерела та література

I. Лист С. Коваліва до О. Маковея від 27 лютого 1899 р. // І. Л. – Архів О. Маковея. – Ф. 59. – Оп. 1241. – С. 1–3.

II. Лист С. Коваліва до О. Маковея від 2 лютого 1900 р. // І. Л. – Архів О. Маковея. – Ф. 59. – Оп. 1242. – С. 1–4.

1. Гетьман В. Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Каваліва : монографія / В. Гетьман ; упоряд. Н. Калита. – Дрогобич : Вид-во ДДПУ, 2006. – 86 с.

2. Гіряк С. Стефан Ковалів: штрихи до мовного портрета / С. Гіряк // Актуальні питання гуманітарних наук : міжзுவівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред.-упоряд. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – Вип. 12. – С. 248–254.

3. Гіряк С. Тексти творів Стефана Коваліва як репрезентанти мовних особливостей Східної Галичини / С. Гіряк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2014. – Вип. 11. – С. 171–177.

4. Горак Р. Стефан Ковалів. До 150-річчя від дня народження / Р. Горак. – Трускавець : «Франкова Криниця», 1998. – 127 с.

5. Ковалів С. З грамоти пропащих / С. Ковалів // Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Дрогобич : Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. – С. 12–31.

6. Ковалів С. Образки з галицької Каліфорнії / С. Ковалів. – Львів, 1913. – 138 с.

7. Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Дрогобич : Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. – 204 с.
8. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Борислав, 2009. – 183 с.
9. Ковалів С. Похресник і інші оповідання / С. Ковалів. – Львів : Накладом українсько-руської видавничої спілки. [З друкарні Науково-го т-ва ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського], 1909. – 195 с.
10. Ковалів С. Твори / С. Ковалів. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 722 с.
11. Ковалів С. Хто винен? / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / С. Ковалів; упоряд., підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В.М. Лесина та С.І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 628–648.
12. Ковалів Ю. Спогади про Степана Ковалева / С. Ковалів // Ковалів С. Вибрані оповідання / С. Ковалів. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 23–29.
13. Колінько О. Стефан Ковалів. Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація) / О. Колінько. – К. : Знання України, 2002. – 177 с.
14. Лесин В. Стефан Ковалів / В. Лесин // Ковалів С. Вибрані оповідання / С. Ковалів. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 3–22.
15. Лесин В., Дігтяр С. Літописець дореволюційного Борислава / В. Лесин, С. Дігтяр // Ковалів С. Твори / С. Ковалів. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 3–33.
16. Микулич О. Борислав у творчості Стефана Коваліва / О. Микулич // Іван Зег. Серія : Видатні постаті у нафтовій історії міста Борислава. – Дрогобич : видавець Сурма С., 2008. – С. 72–82.
17. П'ятка С. Продукція нафти (скального олію) в Бориславі / С. П'ятка // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1903. – Т. XXII. – Кн. 5. – С. 100–113.
18. П'ятка С. Продукція нафти (скального олію) в Бориславі / С. П'ятка // Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Дрогобич : Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. – С. 68–79.
19. Шалата М. Невідоме з творчості С. Коваліва / М. Шалата // Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Борислав, 2009. – С. 3–12.

References

I. «Lyst S. Kovaliva do O. Makoveia vid 27 liutoho 1899 r.». Viddil rukopysnykh fondiv ta tekstolohii Instytutu literatury im. T.H. Shevchenka NAN Ukrainy. Arkhiv O. Makoveia, f. 59, op. 1241, s. 1–3 [in Ukrainian].

II. «Lyst S. Kovaliva do O. Makoveia vid 2 liutoho 1900 r.». Viddil rukopysnykh fondiv ta tekstolohii Instytutu literatury im. T.H. Shevchenka NAN Ukrainy. Arkhiv O. Makoveia, f. 59, op. 1242, s. 1–4 [in Ukrainian].

1. Hetman, V. (2006). *Osvitnia diialnist i pedahohichni pohliady Stepana Kavaliva [Educational activity and pedagogical views of Stepan Kovaliv]*. N. Kalyta (Ed.). Drohobych: Vyd-vo DDPU [in Ukrainian].

2. Hirniak, S. (2015). Stefan Kovaliv: shtrykhy do movnoho portreta [Stefan Kovaliv: strokes to the linguistic portrait]. In V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria (Eds.), *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka – Actual questions of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12, 248–254. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].

3. Hirniak, S. (2014). Teksty tvoriv Stefana Kovaliva yak reprezentanty movnykh osoblyvostei Skhidnoi Halychyny [Texts by Stefan Kovaliv as Representatives of the Linguistic Features of the Eastern Galicia]. *Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy – Scientific Journal of the M.P. Drahomanov National Pedagogical University. Series 10: Problems of grammar and lexicon of the Ukrainian language*, 11, 171–177 [in Ukrainian].

4. Horak, R. (1998). *Stefan Kovaliv. Do 150-richchia vid dnia narodzhennia [Stefan Kovaliv. To the 150th anniversary of his birth]*. Truskavets: «Frankova Krynytsia» [in Ukrainian].

5. Kovaliv, S. (2011). Z hramoty propashchykh [From the certificates of the missing]. In S. Kovaliv, *Opovidannia, statii, shchodennyk (Z nedrukovanoi spadshchyny) – Stories, articles, diary (From an unpublished heritage)* (pp. 12–31). Drohobych: Surma – Lviv – IAUP Institute [in Ukrainian].

6. Kovaliv, S. (1913). *Obrazky z Halytskoi Kalifornii [Samples from Galician California]*. Lviv: Druk. Nauk. t-va im. Shevchenka [in Ukrainian].

7. Kovaliv, S. (2011). *Opovidannia, statii, shchodennyk (Z nedrukovanoi spadshchyny) [Stories, articles, diary (From an unpublished heritage)]*. Drohobych: Surma – Lviv – instytut MAUP [in Ukrainian].

8. Kovaliv, S. (2009). *Opovidannia. Kazky. Lysty (Z nedrukovanoi spadshchyny)* [Storytelling. Tales. Letters (From Unpublished Legacy)]. Boryslav [in Ukrainian].

9. Kovaliv, S. (1909). *Pokhresnyk i inshi opovidannia [Pokhresnik and other stories]*. Lviv: Nakladom ukraïnsko-ruskoï vydavnychoï spilky. [Z drukarni Naukovoho t-va imeni Shevchenka, pid zariadom K. Bednarskoho] [in Ukrainian].

10. Kovaliv, S. (1958). *Tvory [Works]*. V.M. Lesyn, S.I. Dihtiar (Eds.). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury [in Ukrainian].

11. Kovaliv, S. (1958). Khto vynen? [Who is to blame?]. In S. Kovaliv, *Tvory – Works*. V.M. Lesyn, S.I. Dihtiar (Eds.). (pp. 628–648). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury [in Ukrainian].

12. Kovaliv, Yu. (1952). Spohady pro Stepana Kovaleva [Memories of Stepan Kovaleva]. In S. Kovaliv, *Vybrani opovidannia – Selected stories* (pp. 23–29). Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo [in Ukrainian].

13. Kolinko, O. (2002). *Stefan Kovaliv. Mala proza kriz pryzmu chasu (suchasna interpretatsiia)* [Stefan Kovaliv. Small prose through the prism of time (modern interpretation)]. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

14. Lesyn, V. (1952). Stefan Kovaliv [Stefan Kovaliv]. In S. Kovaliv, *Vybrani opovidannia – Selected stories* (pp. 3–22). Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo [in Ukrainian].

15. Lesyn, V., & Dihtiar, S. (1958). Litopysets dorevoliutsiinoho Boryslava [Chronicler of pre-revolutionary Boryslav]. In S. Kovaliv, *Tvory – Works* (pp. 3–33). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury [in Ukrainian].

16. Mykulych, O. (2008). Boryslav u tvorchosti Stefana Kovaliva [Boryslav in the works of Stefan Kovaliv]. *Ivan Zeh. Serii: Vydatni postati u naftovii istorii mista Boryslava – Ivan Zeg. Series: Outstanding figures in the oil history of the city of Boryslav* (pp. 72–82). Drohobych: vydavets Surma S. [in Ukrainian].

17. Piatka, S. (1903). Produktsiia nafty (skalnoho oliiu) v Boryslavi [Production of oil (rocky oil) in Boryslav]. *Literaturno-naukovyi vistykyk – Literary and scientific journal*, 22 (5), 100–113. Lviv [in Ukrainian].

18. Piatka, S. (2011). Produktsiia nafty (skalnoho oliiu) v Boryslavi [Products of oil (rocky oil) in Boryslav]. In S. Kovaliv, *Opovidannia. Kazky. Lysty (Z nedrukovanoi spadshchyny) – Stories, articles, diary (From an unpublished heritage)* (pp. 68–79). Drohobych: Surma – Lviv – instytut MAUP [in Ukrainian].

19. Shalata, M. (2009). Nevidome z tvorchosti S. Kovaliva [Unknown from the work of S. Kovaliv]. In S. Kovaliv, *Opovidannia. Kazky. Lysty (Z*

nedrukovanoi spadshchyny) – Story. Tales. Letters (From Unpublished Legacy) (pp. 3–12). Boryslav [in Ukrainian].

DRAHAN Volodymyr – *Postgraduate Student, World History and Special Historical Disciplines Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (zosh3_borislav@ukr.net)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7423-4473>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.42.164554>

THE CONSEQUENCES OF THE DEVELOPMENT OF THE OIL INDUSTRY FOR THE POPULATION OF BORISLAV IN THE CONTEXT OF STEFAN KOVALIV'S CREATIVE HERITAGE

Abstract. *On the basis of Stefan Kovaliv's creative heritage, the article describes the key problems and consequences for the local population during the development of the oil industry in Boryslav during the second half of the nineteenth and early twentieth centuries.*

It was found that S. Kovaliv's active interest in the history of his native land, namely, Boryslav and his suburbs began, apparently, from the time when on January 27, 1879 Drohobych District School Council appointed him as the temporary head of a four-year Boryslav school. It was at that time that Borislav turned into a large oil industrial centre, which gave its owners millions of revenues. However, the process had a number of disadvantages: the massive plundering of peasant farms, which led to the complete impoverishment of the local population.

The article emphasizes that while working in Borislav S. Kovaliv had the opportunity to be a direct witness to those negative phenomena that were the result of the so-called oil boom in Borislav: the transformation of local peasants into poor rabbit workers, the loss of their elementary resources or material means of livelihood, mass drunkenness, begging, emigration, and the most painful problem – the mass of fatalities due to the neglect of elementary safety rules at oil factories.

In the course of the study we found that S. Kovaliv paid a lot of attention to highlighting the most pressing and painful problems during the development of the oil and ozokerite industries in Boryslav. It is

also emphasized that S. Kovaliv's creative heritage of Borislav's oil industry is rich, first of all his personal observations and vivid descriptions. The approach, in turn, makes it possible to truly ascertain the problems of living conditions and life of the population, which was burdensome during the upsurge of the oil boom in Boryslav during the lifetime and creative activity of the Borislav writer.

The scenes outlined in the article are just an attempt to show those questions that were the subject of close attention of the Boryslav writer during the last quarter of the nineteenth and early twentieth centuries, to which he drew attention and singled out in his writings.

Key words: *Stefan Kovaliv, creative heritage, Borislav, oil industry, living conditions, life, workers.*

Стаття надійшла до редакції 02.11.18.